

İŞLETME YÖNETİM SÜRECİNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMLERİ

8. BÖLÜM

Hanife CANDIR ŞİMŞEK¹

Giriş

Çalışma hayatı her alanda çeşitli tehlikeleri ve bu tehlikelerden kaynaklı risk faktörlerini barındırır. Diğer bir deyişle “Çalışmak Sağlığa Zararlıdır.”² Elbette böylesi bir ifadenin güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı için ihtiyaç duyulan önleme ve koruma politikalarının dikkate alınmadığı durumlarda söz konusu olacağı açıktır.

Küresel çapta çözümü gereken bir mesele mahiyetinde iş sağlığı ve güvenliği (İSG) hususunda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nün 2016 yılında yayımladığı “İş Sağlığı ve Güvenliği Profili Türkiye” raporu da durumun önemi konusunda yol göstericidir. Rapora göre her yıl işle ilgili kaza ve hastalıklar neticesinde 3,2 milyondan fazla kişi yaşamını yitirmektedir. Öte yandan her sene 160 milyon yeni meslek hastalığı bildirimi ile 300 milyon ölümcül olmayan kazanın yaşandığı belirtilmektedir. İş ile ilgili hastalık ve can kayıplarının ortaya çıkardığı ekonomik yük ile verimlilik kaybı ise uluslararası çapta gayri safi yurt içi hasılanın %4’üne denk gelmektedir (Bilir, 2016: 4). Anlaşılabileceği üzere söz konusu bu durum yalnızca çalışanların hayatlarını etkilemekle kalmamakta bunun yanı sıra işletme, genel ekonomi ve toplum üzerinde de olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Buradan hareketle İSG’ye yalnızca teknik bir mesele gözüyle bakılamayacağı gibi sonuçları bağlamında konunun ciddiyetle ele alınması gereği bulunmaktadır. Bu açıdan günümüz modern İSG anlayışı doğrultusunda geliştirilen iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri yaklaşımı (İSGYS) her geçen gün önemini artırmaktadır.

¹ Öğr. Gör. Dr., Doğu Üniversitesi, hsimsek@dogus.edu.tr

² Annie Thebaud-Mony, “Çalışmak Sağlığa Zararlıdır.”

SONUÇ

Çalışma hayatında gerek işyeri ortamından gerekse işin yürütümü sebebiyle çeşitli risk faktörleri açığa çıkmaktadır. Olası riskleri önlemek ve önlenemeyen risklerden çalışanları korumak amacıyla iş sağlığı ve güvenliği alanında bilimsel ve sistemli çalışmalar yürütülmektedir. İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının kapsamına giren bu konuları yalnızca teknik mesele olarak ele almak hem modern iş sağlığı ve güvenliği anlayışına uymayacaktır hem de çalışma hayatının insani boyutunu göz ardı etmeye yol açacaktır. Zira iş sağlığı ve güvenliği çok boyutlu bir disiplin anlayışını gerektirmektedir. Bu doğrultuda konunun teknik olduğu kadar tıbbi, hukuki ve sosyo-ekonomik boyutu da oldukça önemlidir.

İş sağlığı ve güvenliği meselesinin önemi öncelikle çalışan sağlığını korumaya yönelik olarak insani boyutta karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte işletmenin ve üretim sürecinin sürekliliğinin sağlanması konusundaki hedefleri günümüzün piyasa gerekleri çerçevesinde önemini artırmaktadır. Uluslararası rekabet şartları altında yeni risk faktörlerinin ortaya çıkması iş sağlığı ve güvenliği alanının dinamik bir yapıda olmasını gerektirmektedir. Bu açıdan iş sağlığı ve güvenliğinin yöneldiği hedeflere başarılı şekilde ulaşabilmesi adına yeni yöntem arayışları söz konusudur. Bu bağlamda proaktif yaklaşım ve sürekli gelişim mantığı içerisinde hayata geçirilen iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri giderek geleneksel iş sağlığı güvenliği uygulamalarının yerini almaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemlerinin işletmelere sağlayacağı faydalar günümüzde yalnızca sağlık ve güvenlikle ilgili olarak kalmamakta ve özellikle kalite, verimlilik, maliyetlerde düşüş, rekabette üstünlük, sürdürülebilirlik gibi işletmelerin hedefleri arasında yer alan birçok unsurla içi içe geçmektedir. Zira çalışan sağlığı ve işyeri güvenliği meselesini sayılan bu unsurlardan ayrı düşünmek mümkün olmamaktadır. Bu açıdan uluslararası alanda hem ekonomik yönden işletme düzeyinde hem de toplumsal beklentilerin baskısı dolayısıyla giderek artan bir farkındalıkla iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemlerine olan ilgi artmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Akıllı, H. Aydoğdu, Ö. (2013). İş sağlığı ve güvenliğinin önemi. *MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*, 16, 245-250.
2. Akpınar, T. Öğütoğulları, E. (2016). OHSAS 18001 iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi, *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences* 2 (3), 97-104.
3. Balcı, B. Taçkın, E. Balcı, E. Ö. Yerden, A. (2013). İş kazalarında mali kayıplar. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 67-83.

4. Bilir, N. (2016). İş sağlığı ve güvenliği profili Türkiye. Ankara: Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). <https://www.ailevecalisma.gov.tr/medias/4578/kitap09.pdf>, (12.04.2021)
5. Bülbül, H (2018). Firma yaklaşımı ve özelliklerinin iş sağlığı ve güvenliğine etkisi: Türkiye örneği. *İş Ahlakı Dergisi* 11, 227–253. <http://dx.doi.org/10.12711/tjbe.2018.11.2.0014>.
6. Ceylan, H. (2012). Analysis of occupational accidents according to the sectors in turkey. *Gazi University Journal of Science*, 25 (4), 909-918.
7. Çakıroğlu, N. (2007). İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi Kapsamında Risk Analizi, Denetim ve Bir Firma Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
8. Çiçek, Ö. Öçal, M. (2016). Dünyada ve türkiye’de iş sağlığı ve iş güvenliğinin tarihsel gelişimi, *Emek ve Toplum Dergisi*, 11(5), 106-129.
9. Earnest, R.E. (1997), Characteristics of proactive & reactive safety systems. *Professional Safety*, 42 (11), 27-29.
10. Erol, M. Erdebilli, B. (2021). Firmaların iş sağlığı ve güvenliği performansının çok kriterli karar verme yöntemleri yardımıyla ölçülmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 9, 337-359.
11. Fernández-Muñiz, B., Montes-Peón, J. M. Vázquez-Ordás, C. J. (2009). Relation between occupational safety management and firm performance. *Safety Science* 47, 980–991.
12. Gençler, A. (2007). İş sağlığı ve iş güvenliği alanında mevzuatımızda bulunan düzenlemelerden doğan yükümlülükler. *ÇSGB İş Sağlığı ve İş Güvenliği Dergisi*, 35, 16-29.
13. Gerek, H. N. (2008). *İş sağlığı ve iş güvenliği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
14. Güney, S. (1992). İş kazalarının davranışsal boyutları. *Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1 (13), Mart-Kasım, 123-133.
15. Güyagüler, T. (2007). Kaza önlemede kaza maliyet hesaplama modelinin kullanımı. *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, 33 (7).
16. Hakkinen, K. (2015). Safety management: from basic understanding towards excellence. In: Väyrynen S., Häkkinen K., Niskanen T. (eds) *Integrated Occupational Safety and Health Management*, Springer, Cham. 7-15, https://doi.org/10.1007/978-3-319-13180-1_2,
17. Hesapro Projesi, (2013). *İş sağlığı güvenliği ve verimlilik ilişkisi: Hayat Boyu Öğrenme Programı*. (06.03.2021, <https://silo.tips/download/sal-gvenlii-ve-verimlilik-likisi-hesapro-projesi>)
18. Erdoğan, M. G. ISO 45001. (14.04.2021, https://web.itu.edu.tr/erdoganmahm/documents/iso_45001.pdf)
19. ILO, (2012). Estimating the Economic Costs of Occupational Injuries and Illnesses in Developing Countries: Essential Information for Decision-Makers, International Labour Office, Geneva. (18.03.2021, https://www.ilo.org/safework/info/publications/WCMS_207690/lang-en/index.htm)
20. ILO, 2011, OSH Management System: A Tool For Continual Improvement, (18.03.2021, https://www.ilo.org/safework/info/promo/WCMS_153930/lang--en/index.htm).
21. İleri, Ü. (2014). *İşg önlemleri ile sosyo ekonomik sonuçları*, Ankara: Eflatun Basım.
22. Jamilah, O. Azril, M. S. H. Jegak, U. et al. (2010). Can quality of work life affect work performance among government agriculture extension officers? a case from malaysia, *Journal of Social Science*, 6 (1), 64-73.
23. Jewalikar, A. D. Shelke, A. (2013). “The main perceived benefits associated with the management systems certification in msme tool rooms post quality management system certification. *Journal Impact Factor*, 4 (3), 124-134.
24. Jilcha, K. Kitaw, D. (2017). Industrial occupational safety and health innovation for sustainable development. *Engineering Science and Technology: An International Journal*, 20, 372–380.
25. Kahraman, Ö. Demirel, A (2010), “OHSAS 18001 kapsamında fmea uygulaması. *Makine Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 7 (1), 53-68.

26. Karamık, S. (2014). İş güvenliği ve iş kazalarının önlenmesinin üretim stratejileri üzerine etkisi ve bir uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
27. Karamık, S. Şeker, U. (2015). İşletmelerde iş güvenliğinin verimlilik üzerine etkilerinin değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3(4), 575-584.
28. Kılış, İ. (2014). İş sağlığı ve güvenliği. Aysen Tokol ve Yusuf Alper, (Ed.), Sosyal Politika, Bursa: Dora Basın Yayın.
29. Lo, C.K.Y. Pagell, M. Fan, D. et al. (2014). OHSAS 18001 certification and operating performance: The role of complexity and coupling, *Journal of Operations Management*, 32 268-280
30. Miller, P. Haslam, C. (2009). "Why employers spend money on employee health: interviews with occupational health and safety professionals from British Industry, *Safety Science*, 47, 163-169.
31. Mossink, J. (2002). Inventory of socioeconomics costs of work accidents. European Agency for Safety and Health at Work, Luxembourg.
32. Ofluoglu, G. (2005). OHSAS 18001 iş sağlığı ve iş güvenliği yönetim sistemi. *Kamu-İş*, 8 (3), 1-13.
33. Özkılıç, Ö. (2005). *İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri ve değerlendirme metodolojileri*. (4. Basım). Ankara: Mars Baskı.
34. Redinger, C. (2019). Occupational Health and Safety Management Systems. *Occupational Health and Safety Management Systems*, CRC Press Taylor and Francis Group.
35. Serin, G. Çuhadar, M. T. (2015). İş güvenliği ve sağlığı yönetim sistemi, *SDU Teknik Bilimler Dergisi*, 2(5), 44-59.
36. Sharma, R. Mishra, D. K. (2021). An analysis of thematic structure of research trends in occupational health and safety concerning safety culture and environmental management, *Journal of Cleaner Production*, 281, 1-16.
37. Smallman, C. John, G. (2001). British directors perspectives on the impact of health and safety on corporate performance. *Safety Science*, 38, 227-239.
38. Şardan, S. (2005). *İş sağlığı ve güvenliğinde yeni oluşumlar; Risk değerlendirmesi ve ohsas 18001* Ankara: Deniz Matbaacılık.
39. Şenocak, H. (t.y.). *İş sağlığı ve güvenliği*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayını
40. Tekin, S. (2014). *İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliğine Yapılan Yatırımların Maliyet Kazanç Analizi*. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Teftiş Kurulu Başkanlığı.
41. Tozkoparan, G. Taşoğlu, J. (2011). İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ile ilgili işgörenlerin tutumlarını belirlemeye yönelik bir araştırma, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(30), 181-209.
42. Üngören, E. Koç, T. S. (2015). "İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları performans değerlendirme ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5 (2), 124-144.
43. Ünlü, A. M. (2013). *İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının işletmeler üzerindeki ekonomik etkileri*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, Bursa.
44. Yağımlı, M. (2017). İş sağlığı ve güvenliği. İstanbul: Beta basım.
45. Yıldırım, K. Şahan, C. (2020). İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri. Yıldız, A. N. Sandal, A. (ed.), *İş sağlığı ve güvenliği meslek hastalıkları*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
46. Yılmaz, F. Tan, O. (2015). Bir inşaat şantiyesinde iş kazalarının neden olduğu iş-günü kayıplarının işverene maliyetinin belirlenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 14 (7). 143-156.
47. Yılmaz, F. (2020). İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayını.
48. Yiğit, A. (2013). İş Güvenliği. (2. Baskı), Bursa: Dora Yayıncılık.
49. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
50. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu